

Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
"Харківська гуманітарно-педагогічна академія"
Харківської обласної ради

А.І. Клеба

***Формування
інформаційно-комунікативної культури
майбутніх вихователів***

Методичні рекомендації

Харків – 2017

ББК 74.580.253+74.1р

К 48

Укладач:

Клеба А. І., викладач кафедри інформатики Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Рецензенти:

Роганова М. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

К 48

Клеба А. І. Формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів : метод. рекомендації / А. І. Клеба. – Харків, 2017. – 80 с.

Методичні рекомендації укладено відповідно до вимог сучасної системи освіти для студентів факультету дошкільної та корекційної освіти, які здійснюють підготовку фахівців зі спеціальності 012 Дошкільна освіта.

У методичній розробці розкрито сутність та структуру поняття «інформаційно-комунікативна культура», визначено місце інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) у навчальному процесі ВНЗ.

Методичні рекомендації сприятимуть підвищенню інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів та їх творчих пошуків у визначенні нових ефективних шляхів модернізації освітнього процесу в умовах інформатизації освіти.

Дані рекомендації також мають за мету надання допомоги студентам в організації їх самостійної роботи з оволодіння системи знань, умінь і навичок ІКТ та стануть в нагоді викладачам та майбутнім фахівцям дошкільної ланки освіти.

УДК 378.011.3-051(072)

ББК 74.580.253+74.1р

Затверджено на засіданні науково-методичної ради академії

Протокол № 4 від 08.02.2017 р.

Голова науково-методичної

ради академії _____ А.А. Харківська

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Деякі аспекти інформатизації освіти	6
Сутність поняття «інформаційно-комунікативна культура майбутніх вихователів»	22
Структура поняття «інформаційно-комунікативна культура майбутніх вихователів»	27
Вплив інформаційно-комунікативних технологій на дидактичний аспект заняття	34
Особливості організації заняття за допомогою інформаційно-комунікативних технологій	50
Проведення заняття з використанням ресурсів мережі Інтернет	60
Аналіз заняття з використанням інформаційно-комунікаційних технологій	64
Список використаних джерел	68
Додатки	76

ВСТУП

На сучасному етапі інформатизація освіти розглядається як система взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних процесів, які спрямовані на задоволення освітніх, інформаційних, обчислювальних та телекомунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу. В Україні відбувається модернізація нової системи освіти, зорієнтованої на входження її у світовий інформаційно-освітній простір.

Вихователям дошкільних навчальних закладів у своїй професійній діяльності необхідно діяти в ситуації впровадження й засвоєння інформаційно-комунікаційних технологій, володіти новими способами вилучення із професійно орієнтованої інформації знань та забезпечення їх ефективною передачею як на технічному рівні, так і на рівні учасників комунікації. Тому перед системою вищої освіти виникає необхідність вирішення глобальної проблеми – створення таких умов, при яких майбутні вихователі могли б підготуватися до життєдіяльності в інноваційній освіті, успішно використовувати можливості інформаційно-комунікативних технологій у процесі навчання й мати високий рівень інформаційно-комунікативної культури.

Ринок праці висуває нові вимоги до вихователя, вбачаючи в ньому не лише фахівця, а й людину, яка усвідомила, що висока професійна інформаційно-комунікативна культура є запорукою успіху й конкурентноспроможності.

Основне завдання дисципліни «Інформатика» для студентів полягає в тому, щоб озброїти студентів основами комп'ютерних знань, уміннями й навичками в тому обсязі, який необхідний для їх повсякденної практичної діяльності, а також як правильно використовувати інформацію у процесі самоосвіти та у повсякденному житті.

Саме тому добір навчального змісту й організація навчання за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних, інтерактивних, дистанційних технологій є свідченням сформованості компетентності та інформаційно-комунікативної культури.

1. Деякі аспекти інформатизації освіти

Важливою відмінною рисою сучасного етапу розвитку суспільства є процес його інформатизації. Один із провідних дослідників цього процесу В. Биков вважає, що «об'єктивною передумовою формування інформаційного середовища є бурхливий розвиток і глобальне поширення персональних комп'ютерних засобів, практично неосяжні масштаби Інтернет, науково-технічний рівень його комунікативних можливостей і сервісів» [4].

При цьому стратегічними завданнями системи освіти в інформатизації суспільства є:

- ✓ наукове обґрунтування методології інформатизації системи освіти в умовах інформаційного середовища;
- ✓ підготовка кадрів, які здатні досягати поставлених масштабних цілей;
- ✓ поліпшення якості освіти на основі широкого й ефективного застосування сучасних і перспективних ІКТ;
- ✓ аналіз рівнів доцільного використання ІКТ у різних напрямках і для спеціалістів різних рівнів підготовленості;
- ✓ розробка комп'ютерно орієнтованих навчальних систем;
- ✓ створення системи стандартів ІКТ, розробка методик сертифікації програмних і технічних засобів навчання;

✓ розвиток єдиної системи баз даних та інформаційних ресурсів у системі освіти, забезпечення масового доступу до цієї системи всіх категорій користувачів [4].

На думку науковців, «виключно важливою є умова, відповідно до якої *реформування системи освіти та її інформатизація* мають в обов'язковому порядку *йти одночасно і взаємопов'язано*, а не послідовно і паралельно. Перехід системи освіти на якісно новий рівень без її інформатизації є неможливим» [6].

Під *інформатизацією*, за визначенням, що подано в Концепції Національної програми інформатизації, розуміють «сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, виробничих процесів, які направлені на створення умов для задоволення інформаційних потреб реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів і інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної і комунікаційної техніки» [29].

Інформатизація — це процес, в якому соціальні, технологічні, економічні, педагогічні, політичні і культурні механізми не тільки пов'язані, а й буквально сплавлені, злиті воєдино на думку В. Копилова [22], Т. Полякової [34], А. Ракітова [35]. Його основою є якісне перетворення інформаційного

середовища життя суспільства з метою оптимізації результатів соціально значущої діяльності будь-якого роду.

Інформатизація освіти – це не тільки зріст комп'ютерів в освітніх закладах та розширення доступу до Інтернет, але й розробка нових освітніх технологій, які сприяють підвищенню якості освіти шляхом фундаменталізації, застосовуючи різні підходи з використанням інформаційного інструментарію [13, С. 195].

Крім того, *«інформатизація освіти* - це упорядкована сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення освітніх інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу» [5, С. 19].

Ми вважаємо, що *інформатизація освіти* - це процес забезпечення галузі освіти теорією та практикою розробки й використання сучасних комп'ютерно орієнтованих технологій, спрямованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання й виховання.

«Головна мета процесу інформатизації – це зміна системних властивостей сфери освіти, і, в першу чергу, вищої школи з ціллю підвищення її сприймання інновацій, надання можливостей активного цілеспрямованого використання світової

інформаційної магістралі, нових можливостей впливу на освітню, наукову, професійну траєкторію, а з ними і на історичну траєкторію розвитку країни» [6].

Невипадково інформатизація освіти забезпечує досягнення двох стратегічних цілей:

✓ підвищення ефективності всіх видів освітньої діяльності на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій;

✓ підвищення якості підготовки та перепідготовки фахівців із новим типом мислення, що відповідає вимогам інформаційного суспільства.

Слушну думку висловлює В. Биков, наголошуючи на тому, що *«процес інформатизації освіти повинен мати навіть випереджальний характер відносно процесів інформатизації, які здійснюються в інших соціально-економічних підсистемах (галузях) інфраструктури суспільства»* [5, С. 19].

На думку Ю. Рамського, саме підготовка людини до повноцінного життя в інформаційному суспільстві і є *метою інформатизації освіти, основним завданням якої є*:

✓ формування інформаційної культури людини;

✓ забезпечення розвитку особистісних якостей людини, розкриття її творчого потенціалу, підвищення ефективності навчально-виховного процесу на основі

впровадження нових інформаційних технологій навчання, надання діяльності творчого, дослідницького характеру;

- ✓ удосконалення управління освітою;
- ✓ інтенсифікація методичної роботи і наукових досліджень» [36, С. 25 – 26].

Інформатизація освіти як галузь науково-практичної діяльності людини спрямована на застосування технологій та засобів збору, зберігання, обробки та розповсюдження інформації, що забезпечує систематизацію наявних і формування нових знань у сфері освіти для досягнення психолого-педагогічних цілей навчання та виховання.

Процес інформатизації освіти ініціює вдосконалення:

✓ методології та стратегії відбору змісту, методів та організаційних форм навчання, виховання, що відповідають завданням розвитку особистості учня в сучасних умовах інформаційного суспільства глобальної масової комунікації;

✓ методичних систем навчання, орієнтованих на розвиток інтелектуального потенціалу особистості, на формування вмінь самостійно здобувати знання, здійснювати навчальну експериментально-дослідну діяльність, різноманітні види самостійної інформаційної діяльності;

✓ механізмів управління системою освіти на основі використання автоматизованих банків даних науково-педагогічної інформації, інформаційно-методичних матеріалів, а також

комунікаційних мереж; створення й використання комп'ютерних тестувальних, діагностувальних методик контролю й оцінювання рівня знань учнів [21; 38; 39; 43].

Інформатизація освіти як нова галузь педагогічного знання орієнтована на забезпечення галузі освіти методологією, технологією та практикою розв'язання таких *проблем і завдань*:

✓ створення методологічної бази відбору змісту освіти, розробка методів та організаційних форм навчання, виховання, що відповідають завданням розвитку особистості в умовах інформаційного суспільства масової комунікації і глобалізації;

✓ обґрунтування й розробка моделей інноваційних і розвиток існуючих педагогічних технологій застосування засобів ІКТ на різних ступенях освіти, у тому числі форм, методів і засобів навчання;

✓ створення методичних систем навчання, орієнтованих на розвиток інтелектуального потенціалу особистості, на формування вмінь самостійно здобувати знання, здійснювати діяльність із збирання, обробки, передавання, зберігання інформаційного ресурсу, із продукування інформації;

✓ розробка дослідницьких, демонстраційних прототипів електронних засобів навчального призначення, у тому числі програмних інструментальних засобів і систем;

✓ використання розподіленого інформаційного ресурсу Інтернет і розробка технологій інформаційної взаємодії освітнього призначення на основі глобальних комунікацій;

✓ розробка засобів і систем автоматизації процесів обробки навчального дослідницького, демонстраційного, практичного експерименту - як реального, так і віртуального, у тому числі віддаленого доступу;

✓ створення і застосування засобів автоматизації для психолого-педагогічних тестувальних, діагностувальних методик контролю й оцінювання рівня знань особистості, їх просування у навчанні, встановлення інтелектуального потенціалу тих, хто навчається;

✓ здійснення педагогіко-ергономічного оцінювання засобів обчислювальної техніки, інформаційних і комунікаційних технологій, що використовуються у сфері освіти;

✓ розробка й використання засобів автоматизації для управління системою освіти на основі використання баз і банків даних науково-педагогічної інформації, навчально-методичних матеріалів, телекомунікаційних мереж, а також управління освітнім закладом або системою освітніх закладів [21; 38; 39].

Інформатизація освіти стимулює загальні процеси розвитку освіти, при цьому відбуваються суттєві зміни в змісті освіти, методах, засобах і технологіях навчання, виховання й організації освіти, а також змінюються й системи управління й

законодавчо-правове й нормативне забезпечення інформатизації освіти.

У сучасному світі все взаємопов'язано. З одного боку і становлення інформаційного суспільства суттєво впливає на процеси проникнення інформаційних технологій у всі сфери освітньої діяльності, з іншого боку інформатизація освіти, формуючи інформаційну культуру членів суспільства, суттєво сприяє його інформатизації. Нині, на жаль, в Україні рівень інформатизації суспільства в цілому й освіти зокрема суттєво нижчий рівня інформатизації суспільства й освіти розвинутих країн.

Поняття *«технології інформатизації освіти»* значно ширше, ніж тільки технологія використання ІКТ у сфері освіти. Це поняття включає в себе весь комплекс прийомів, методів, способів і підходів, які забезпечують досягнення цілей інформатизації освіти.

Так, наприклад, до технологій інформатизації освіти в повній мірі можуть бути віднесені прийоми створення та оцінки якості інформаційних ресурсів освітнього призначення, методи навчання педагогів ефективному використанню інформаційно-комунікаційних технологій у своїй професійній діяльності.

«В основу інформатизації навчального процесу, – зазначає М. Жалдак, – слід покласти створення і широке впровадження в повсякденну педагогічну практику нових комп'ютерно-

орієнтованих методичних систем навчання на принципах поступового і неантагоністичного, без руйнівних перебудов і реформ, вбудовування інформаційно-комунікаційних технологій у діючі дидактичні системи, гармонійного поєднання традиційних і комп'ютерно-орієнтованих технологій навчання, не заперечування і відкидання здобутків педагогічної науки минулого, а, навпаки, їх удосконалення і посилення, в тому числі і за рахунок використання досягнень у розвитку комп'ютерної техніки і засобів зв'язку» [17, С.4 – 5].

Одним із важливих напрямів інформатизації освіти є підготовка кваліфікованих фахівців із розробки та застосування технологій та засобів інформатизації освіти.

Можна також говорити про наявність «освітніх» напрямів упровадження інформаційних технологій у суспільне життя. До таких напрямів належать:

- ✓ зміна в умовах інформаційного суспільства змісту і функцій освіти, форм і методів педагогічної діяльності;
- ✓ позитивний вплив ІКТ і засобів інформатизації на розвиток творчих здібностей та професійної орієнтації;
- ✓ виховний вплив інформаційних технологій;
- ✓ поява можливості використання мультимедіа технологій в освіті;

- ✓ подальший розвиток безперервної освіти в умовах інформаційного суспільства;
- ✓ розвиток і повсюдне використання електронних засобів навчання;
- ✓ упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у додаткову освіту;
- ✓ поєднання можливостей традиційного та інноваційних способів навчання в інформаційному суспільстві;
- ✓ формування інформаційної культури викладачів для роботи у всіх формах навчального процесу;
- ✓ породження нових підходів до управління навчальним закладом і оцінки якості педагогічної праці;
- ✓ глобалізація та інтеграція освітніх послуг в інформаційному суспільстві.

Наголосимо, що сучасний вихователь повинен бути обізнаним щодо унікальних дидактичних можливостей засобів ІКТ (рис. 1.1) [33, С. 21].

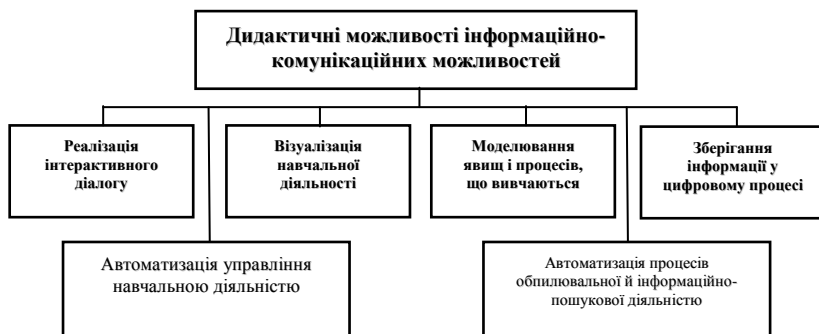

Рис. 1.1.

Одним основних понять інформатизації освіти є поняття «засобів ІКТ», під яким розуміємо «програмні, програмно-апаратні й технічні засоби і пристрої, що функціонують на базі мікропроцесорної обчислювальної техніки» [33, С. 19]. Склад засобів ІКТ показано на рис. 1.2.

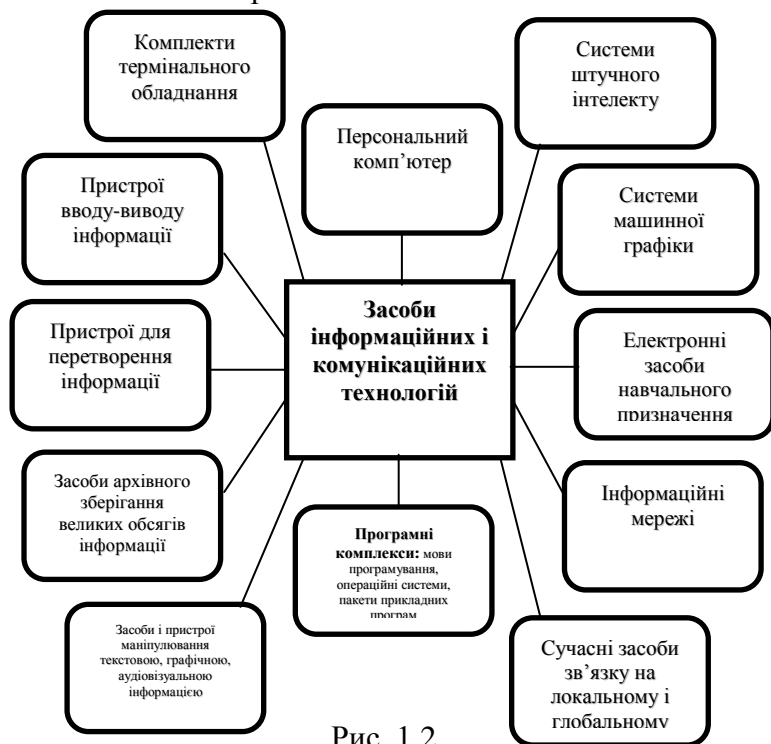

Рис. 1.2.

Засобами ІКТ освітнього призначення називають засоби інформаційних і комунікаційних технологій, котрі використовуються разом із навчально-методичними, нормативно-технічними й організаційно-інструктивними матеріалами, що

забезпечують реалізацію оптимальної технології їх педагогічного використання» [33, С. 20].

Викладач має знати, що подані на рис 1.1 можливості засобів ІКТ дозволять йому реалізувати в навчальному процесі такі основні функції цих засобів:

- *інформаційно-довідкову* за рахунок можливості подання різного роду інформації (при використанні баз даних, засобів телекомунікації і зв'язку) на екрані;
- *наочне демонстрування матеріалу*, комп'ютерна візуалізація об'єкту, що вивчається, і його складових частин;
- *здійснити індивідуалізацію і диференціацію процесу засвоєння* навчального матеріалу у ході занять і самостійної роботи дітей за рахунок генерації завдань різного рівня складності, надання довідок, правил і підказок;
- *оптимізацію навчального процесу* за рахунок можливостей поетапної роботи або роботи в певному темпі;
- *контролюючу* за рахунок здійснення об'єктивного контролю із зворотнім зв'язком, оцінки знань, умінь і навичок із діагностуванням помилок, здійснення самоконтролю знань, умінь, навичок;

- *корегуючу* за рахунок здійснення в процесі навчання тренування, консультацій та інших видів допомоги;
- *діагностуючу* за рахунок інформування викладача про результати навчання, про помилки, що найчастіше зустрічаються;
- *автоматизації управління навчальною діяльністю* при здійсненні реєстрації, збору, аналізу, зберігання інформації, розсилки необхідного матеріалу й інформації по Інтернету;
- *моделювання* реальних дослідів, імітація роботи різноманітних об'єктів, процесів і явищ;
- *автоматизації процесів обробки* результатів лабораторно-практичного експерименту, побудови графіків, таблиць і діаграм; отримання інформації про процес чи явище, що протікає в реальних умовах за допомогою комплекту датчиків, які з'єднані з комп'ютером, що дозволяє виводити на екран комп'ютера дані, отримані в ході експерименту, і здійснювати їх обробку [21, С. 19].

Використання охарактеризованих вище дидактичних принципів дозволяє досягти необхідних педагогічних цілей.

Із появою комп'ютерних мереж педагоги дошкільної ланки освіти мають можливість оперативно отримувати інформацію з будь-якої точки земної кулі, оскільки через глобальну

телекомунікаційну мережу Інтернет можливий миттєвий доступ до світових інформаційних ресурсів (електронних бібліотек, баз даних, сховищ файлів тощо).

За допомогою мережних засобів ІКТ стає можливим широкий доступ до навчально-методичної та наукової інформації, організація оперативної консультаційної допомоги, моделювання науково-дослідної діяльності, проведення віртуальних навчальних занять (семінарів, лекцій) у реальному режимі часу.

Потужною технологією, що дозволяє зберігати й передавати основний обсяг матеріалу, що вивчається, є освітні електронні видання, як ті, що розповсюджуються в комп'ютерних мережах, так і записані на спеціальних носіях інформації: CD, DVD та ін.

Завдання інформаційних освітніх ресурсів [12]:

- ✓ надання допомоги викладачеві при підготовці до заняття:
 - компонування та моделювання уроку з окремих цифрових об'єктів;
 - велика кількість додаткової та довідкової інформації - для поглиблення знань про предмет;
 - ефективний пошук інформації в цифровому освітньому ресурсі;
 - підготовка контрольних і самостійних робіт (можливо, за варіантами);
 - підготовка творчих завдань;

- обмін результатами діяльності через Інтернет і перенесення на зовнішню пам'ять.
- ✓ надання допомоги при проведенні заняття:
 - демонстрація підготовлених цифрових об'єктів через мультимедійний проектор;
 - використання віртуальних лабораторій та інтерактивних моделей набору в режимі фронтальних лабораторно-практичних занять;
 - комп'ютерне тестування і допомога в оцінюванні знань студентів;
 - індивідуальна дослідна і творча робота студентів із цифровими освітніми ресурсами на занятті.
- ✓ надання допомоги студентові при виконанні домашніх завдань:
 - підвищення інтересу студентів до предмета за рахунок нової форми подання матеріалу;
 - автоматизований самоконтроль студентів у будь-який для них зручний час;
 - велика база об'єктів для підготовки виступів, доповідей, рефератів, презентацій тощо;
 - можливість оперативного отримання додаткової інформації енциклопедичного характеру;
 - розвиток творчого потенціалу студентів у предметному віртуальному середовищі;

- допомога в організації вивчення предмета в зручному для нього темпі і на вибраному ним рівні засвоєння матеріалу залежно від його індивідуальних особливостей сприйняття;
- залучення студентів до сучасних інформаційних технологій, формування потреби в оволодінні інформаційними технологіями і постійної роботи з ними.

Досвід застосування ІКТ в освітньому процесі дозволяє стверджувати, що успіх використання цих технологій у навчальному процесі багато в чому залежить від низки чинників:

- ✓ від надійності та можливостей техніки, що використовується;
- ✓ від якості педагогічних програмних засобів;
- ✓ від рівня сформованості в педагогів ІКТ-компетентності;
- ✓ від загального керівництва та координації навчально-виховного процесу з боку викладача;
- ✓ від мотивації викладачів та студентів до використання ІКТ.

Майбутній сучасний вихователь має не тільки володіти знаннями в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, але й бути фахівцем у застосуванні цих технологій у своїй професійній діяльності.

2. Сутність поняття «інформаційно-комунікативна культура майбутніх вихователів»

Закон України «Про дошкільну освіту» визначає дошкільну освіту як цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних і фізичних особливостей, культурних потреб та на формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого досвіду [19, С. 5].

Для дошкільної педагогічної освіти важливо зберегти досягнуте й разом з усією вітчизняною вищою освітою інтегруватися у європейський освітянський простір. [1].

Підготовка підростаючого покоління до життя і досягнення тих цілей та завдань, котрі висувуються суспільством до галузі освіти, неможлива без забезпечення відповідної підготовки фахівців дошкільної освіти. Щодо можливості здійснення підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми дошкільного віку слід зазначити, що у педагогічних навчальних закладах на початку ХХ століття практично були відсутні викладачі-фахівці дошкільного виховання. Тільки у ХІХ столітті стала розвиватися мережа дошкільних виховних закладів – дитячих ясел і дитячих садків, що у ХХ столітті отримали дуже широке поширення [7].

Формування вихователя нового типу – ініціативного, мислячого, самокритичного – можливе лише за умови наближення

навчання у вищому навчальному закладі до реальної професійної діяльності.

Виключна важливість ролі вихователя у розвитку дитини, на думку Г. Беленької, зумовлюється тим, що сфера дошкільної освіти є соціальним інститутом, через який проходить дитина, починаючи з раннього віку. Саме, завдяки багатогранній навчально-виховній діяльності педагогів дошкільних навчальних закладів стає реальною реалізація державної політики у створенні майбутнього інтелектуального та духовного потенціалу нації [3].

Готовність вихователя до сприйняття інформації та культури донесення її до вихованців – пріоритетне завдання підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у застосуванні на практиці інформаційно-комунікативної культури.

Перехід інформації в розряд найважливіших універсальних категорій суспільного розвитку та зростання обсягів інформації визначили феномен інформаційної культури [10, С. 9].

Інформаційна культура особистості, згідно визначенню Гендіної Н. І., – це одна із складових загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду і системи знань та умінь, які забезпечують цілеспрямовану самостійну інформаційну діяльність по оптимальному задоволенню індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і інформаційно-комунікаційних технологій [11].

Складовою інформаційної культури є комп'ютерна грамотність. Підготовка людини до життя в інформаційному суспільстві, небезпека маніпуляції свідомістю та поведінкою особистості з появою інформаційних технологій, призвело до висновків, згідно з якими «інформаційно грамотною людиною може бути названа особистість, що здатна відшукати, розмістити, оцінити інформацію і найбільш ефективно її використати» [26].

Похідним поняттям від інформаційної культури є медіакультура. Вона охоплює і культуру передачі інформації, й культуру її сприйняття, й індивідуальну культуру особистості, яка здатна сприймати, аналізувати, оцінювати медіатекст, вдаватися до медіаторчості, засвоювати нові знання через медіа тощо.

Становлення особистої інформаційно-комунікативної культури відбувається повсякденно. З одного боку, цей процес структурується, організовується й спрямовується системами навчання та виховання, а з іншого – інформаційно-комунікативна культура формується в процесі повсякденної діяльності під впливом засвоєння побутових знань і умінь, інформації засобів масової комунікації, у процесі спілкування.

Б. Ломовий виокремлює три класи функцій спілкування: інформаційно-комунікативна, регуляційно-комунікативна та афектно-комунікативна [27].

Перший клас охоплює всі ті процеси, які можуть бути описані як передача-прийом інформації. Ці два моменти інформаційної взаємодії нерозривні: передача інформації припускає, що її хтось отримує.

Другий клас функцій спілкування відноситься до регуляції поведінки. Психічне відображення забезпечує не тільки пізнання людиною оточуючої дійсності та самого себе, але й регуляцію його поведінки, у тому числі й діяльності.

Третій клас функцій – спілкування – відноситься до емоційної сфери людини. У процесі спілкування люди не тільки передають один одному інформацію або надають один одному ті або інші регуляційні впливи.

Філософський зміст поняття «комунікативна культура» полягає у специфічному прояві соціальної культури, що характеризується «людським виміром» суспільних та міжсуб'єктних відносин і спрямований на взаємозбагачення індивідів засобами інформаційного обміну, взаємотрансляції знань, розповсюдження позитивного досвіду спільної життєдіяльності [42, С. 9].

В умовах інформаційної цивілізації комунікативна культура стає метою (культура діалогу), підґрунтям (взаєморозуміння), засобом регламентації (культура ділового й повсякденного спілкування) комунікативних процесів. Разом з тим комунікативна культура виражає специфіку тенденцій сучасного інформаційного

суспільства і розглядається як «інтеріоризовані патерни рапортних взаємодій на вербальному й невербальному рівнях репрезентації особистісних потреб» [41, С. 39].

На даний час в психолого-педагогічній літературі можна виділити декілька напрямків досліджень, які пов'язані з оновленням сутності комунікативної культури майбутнього вихователя:

- вивчення особливостей педагогічного спілкування та педагогічної діяльності у взаємозв'язку з особистісними якостями педагога-вихователя (Ю. Кулюткін, А. Орлов та інші);

- культура педагогічного спілкування (В. Грехнев, Д. Балдинюк та інші);

- технологія педагогічного спілкування (Н. Щуркова, Д. Белухін та інші);

- специфіка міжособистісного спілкування (Г. Андреева, А. Бодальов та інші);

- культура мовного спілкування (Т. Ладиженська, Н. Формановська та інші);

- невербальне спілкування (В. Лабунська, Л. Мітіна та інші);

- формування комунікативних умінь та навиків у вихователя (А. Леонт'єв, В. Кан-Калик, А. Добрович та інші);

- індивідуальний стиль педагогічної діяльності (Л. Гуревич, Н. Шеліхова та ін.).

Н. Морзе виділяє культуру використання інформаційно-комунікативних технологій і культуру спілкування через засоби інформаційно-комунікативних технологій. Близькі за змістом поняття «спілкування» та «комунікація» відображають процес взаємодії суб'єктами соціальної спільноти [30].

За Е. Кравченко інформаційно-комунікативна культура – «цілісна, багаторівнева, особистісно-орієнтована система, яка включає в себе цілісне ставлення до інформації, інформаційної діяльності та її суб'єктів, знання методів оптимального застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, уміння їх використовувати у професійній діяльності, орієнтованої на реалізацію основних освітніх завдань» [23, С. 42].

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дав можливість з'ясувати, що інформаційно-комунікативна культура – це соціальне явище, обумовлене не тільки розвитком науково-технічного прогресу, електронними засобами переробки, зберігання та передачі соціальної інформації, але й являє собою діяльнісну інфраструктуру, яка охоплює всі сфери людської діяльності, всі стадії розвитку індивіда, як соціальної істоти та особистості.

3. Структура поняття «інформаційно-комунікативна культура майбутніх вихователів»

Категорія «інформаційно-комунікативна культура вихователя» поєднує інформаційний зміст і комунікативні

можливості та базується на двох функціональних компонентах професійно-педагогічної культури вихователя: інформаційної культури та комунікативної культури, які в свою чергу, ефективно проявляються й реалізуються в інформаційній та комунікативній діяльності вихователя.

Тому аналіз інформаційної та комунікативної компоненти інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів розглянемо через аналіз їх основних одиниць: інформаційної та комунікативної діяльності.

Обидва види діяльності, виступаючи функціональними складовими професійно-педагогічної діяльності, визначають ефективність освітнього процесу. Критерієм ефективності є відповідність рівня освітнього процесу новим вимогам, що пред'являються до системи освіти в зв'язку з переходом в інформаційно-комунікативний суспільство, яке в сучасній інтерпретації отримало назву суспільства знань.

Інформаційна діяльність взаємодіє між джерелом інформації та її отримувачами й спрямована на отримання (пошук, збирання) необхідної професійно-затребуваної інформації; відбору інформації по критеріям цінності, актуальності, достовірності, необхідності, достатності, повноти, логічності, компактності; обробку (перетворення, редагування, форматування, стистематизація, впорядкування; кодування інформації, яке перетворює ідею в повідомлення; декодування інформації та прийняття та виконання

на її основі рішень; формування інформаційного ресурсу, який вивільняє людину від рутинної інформаційно-інтелектуальної роботи й організація вільного доступу до нього в інформаційному бутті. Комунікативна діяльність виникає між учасниками комунікативного процесу, тісно пов'язана з обміном інформацією, спрямована на встановлення доброзичливої взаємодії суб'єктів освітнього процесу; на ефективне вирішення всіляких задач спілкування.

Під час спілкування інформативну функцію виконують експресивні реакції (від лат. *expressio* – виразність), до яких належать інтонація голосу, міміка, жести, пантоміміка.

Обидва види діяльності, які виступають функціональними складовими професійно-педагогічної діяльності, визначають ефективність освітнього процесу. Критерієм ефективності є відповідність рівня освітнього процесу новим вимогам, які пред'являє до системи освіти у зв'язку з переходом в інформаційно-комунікативне суспільство, яке у сучасній інтерпретації отримало назву суспільство знань. Очевидно, що у новій парадигмі освіти значне місце займає «знаннева складова», яка орієнтується на випереджальну освіту. Знання як різновидність інформації спирається на концепцію формування інформаційної культури особистості.

Цілісність системи педагогічної інфокомунікації представлена взаємозв'язком наступних структурних елементів:

джерело інформації (навчальна, наукова, методична, художня література; джерела транслятори –викладач, технічні засоби навчання); відправник (адресант, викладач, студент, комунікатор); одержувач (адресат, реципієнт, викладач, студент); канал зв'язку (інформаційно-комунікативний простір), спілкування (зв'язок, контакт); код (мова, шифр); повідомлення (інформація).

Усі структурні елементи впливають на характер, спрямованість та результативність процесу педагогічної взаємодії. Тільки оптимальне функціонування всіх вказаних елементів освітнього інформаційно-комунікативного процесу забезпечує його високий педагогічний ефект.

Аналіз інформаційної та комунікативної складових професійно-педагогічної культури дозволяє виділити на всіх етапах пізнавальної діяльності загальні точки перетину, які в результаті професійно-педагогічної взаємодії починають вступати в процес взаємопроникнення, що сприяє формуванню нового функціонального компоненту професійно-комунікативної культури – інформаційно-комунікативної культури вихователя.

Інформаційно-комунікативна культура розвивається в рамках професійно-педагогічної діяльності та базується на інформаційно-комунікативній культурі майбутнього вихователя, яка формується в рамках освітнього процесу.

При розробці даної проблематики виділяють кілька аспектів становлення даного явища.

Перший аспект пов'язаний з теоретичним осмисленням особливостей інформації як феномену матеріального світу та його ролі у контексті культури, із знанням соціальних закономірностей, що мають інформаційну природу.

Другий аспект пов'язаний з характеристикою особистості з точки зору її потреби в інформації, а також з проблемами соціалізації особистості під впливом інформаційно-культурного середовища.

Третій аспект розглядає проблему з точки зору функціонування різних інститутів (сім'я, навчальні заклади, масові комунікації, бібліотеки) та їх участі у формуванні інформаційно-комунікативної культури своїми специфічними засобами.

Четвертий аспект даного явища має прикладний характер й полягає у формуванні інформаційно-комунікативної культури в лані оволодіння інформаційними ресурсами, навичками пошуку інформації та її використання в усіх видах діяльності, умінням виділяти необхідну інформацію з тексту, переосмислювати і творчо переробляти її, спираючись на весь комплекс вироблених засобів та способів.

П'ятий аспект має морально-етичну спрямованість і пов'язаний з вихованням моральних якостей особистості, які гарантують відповідальне ставлення до можливості здобуття, розповсюдження і використання інформації в інтересах суспільства.

Важливими компонентами структури інформаційно-комунікативної культури ми виділили знання, вміння та навички майбутнього вихователя, що сприяють передачі (повідомленню) інформації.

Аналіз сучасного стану інформаційно-комунікативної культури, тенденцій та перспектив його розвитку, а також специфіки професійно-педагогічної діяльності дозволив здійснити змістовну конкретизацію складових інформаційно-комунікативної культури.

До інтегративних складових інформаційно-комунікативної культури відносяться інформаційно-комунікативна спрямованість та інформаційно-комунікативна компетентність.

Інформаційно-комунікативну спрямованість особистості вихователя ми розглядаємо як сукупність стійких мотивів, настанов та переконань: які проявляються в системі вчинків, потреб вихователя, які регулюють його поведінку в ході передачі досвіду трансформації інформації в знання в процесі педагогічної інфокомунікації; які виступають основою професійно-ціннісної орієнтації вихователя в ході педагогічної інфовзаємодії та які визначають відношення до інформаційно-комунікативної діяльності, яка сприяє формуванню та подальшому розвитку інформаційно-комунікативної культури.

Інформаційно-комунікативна компетентність – не лише використання різних інформаційних інструментів, але й ефективне застосування їх в педагогічній діяльності.

Всі компоненти в цілісній системі структуровані, їх розташування в системі підкорюється законам ієрархії та логічній послідовності, а це означає, що при реалізації процесу формування інформаційно-комунікативної компетентності необхідно враховувати взаємовплив структурних компонентів системи, що визначає специфіку освітньої діяльності на кожному етапі включення в інформаційно-комунікативну діяльність.

Несформована інформаційно-комунікативна спрямованість та інформаційно-комунікативна компетентність, як структурні компоненти інформаційно-комунікативної культури, вказують на неготовність студента до самостійного пошуку відповідей на складні запитання історичного минулого та сучасності, вузький кругозір, мала начитаність та низький рівень розвитку інформаційно-комунікативних навичок студента перешкоджає виробленню особистої думки, формуванню умінь відстоювати свою точку зору, самостійно оцінювати колізійні ситуації, брати відповідальність за прийняті рішення на себе.

Таким чином, інформаційно-комунікативна культура майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів – це інтегрована професійна якість особистості, яка включає інформаційно-комунікативну спрямованість як сукупність

усвідомлених потреб та мотивів, які визначають відношення до інформаційно-комунікативної діяльності, та інформаційно-комунікативну компетентність як систему:

- знань методів роботи з інформацією;
- умінь використовувати способи трансформації інформації в особливий тип предметно-специфічних знань;
- навичок застосування оптимальних способів трансляції інформації – знань;
- досвіду інформаційно-комунікативної діяльності, яка визначає професійну готовність та позицію майбутнього вихователя.

У додатку подана анкета на виявлення інформаційно-комунікативної культури студентів.

4. Вплив інформаційно-комунікативних технологій на дидактичний аспект заняття

Застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі має свої дидактичні функції [16]:

- ✓ навчальна функція в різних соціальних і культурних умовах, а також у самостійній, індивідуальній та навчально-дослідницькій діяльності;
- ✓ функція, яка розвиває мотивацію, інтереси, мислення, навички навчально-пізнавальної діяльності;

- ✓ організаційна функція, що забезпечує зворотній зв'язок студентів із викладачем, індивідуальну траєкторію навчання і на занятті, і в позаурочній діяльності з обраної тематики і за витраченим часом;
- ✓ контролююча і регулююча функція (функція самоконтролю, тих хто навчається, і функція контролю з боку викладача, моніторинг навчальної діяльності за певний проміжок часу).

У зв'язку з цим перед науковцями, методистами, викладачами висувається завдання: проаналізувати вимоги до сучасного заняття з позиції змістовного наповнення, варіативності його структури, композиційної побудови та технологічної реалізації.

Зрозуміло, що *конструювання занять з використанням інформаційних технологій* пов'язано не тільки з аналізом дидактичних можливостей засобів інформаційних технологій, але й вимагає дотримання певних *дидактичних принципів навчання*, які є одним із основних компонентів дидактики заняття і які дають змогу викладачу врахувати особистісні якості студента і сприяти його всебічному розвитку та формуванню в нього життєвих компетентностей, а також на дидактичних принципах, що лежать в основі застосування в навчальному процесі ІКТ, і *науково-методичних положень*, сформульованих у традиційній дидактиці, і

які отримують нове змістове наповнення при використанні інформаційних технологій,.

На думку В. Шарко [44], «відомі нині принципи навчання можна об'єднати у дві групи:

- ✓ загального характеру (дидактичні, психологічні);
- ✓ специфічні, характерні для певного виду технологій навчання (модульної, креативної та ін.)».

У зв'язку із швидким розвитком освіти перелік закономірностей організації навчального процесу зростає, оскільки розробка теоретичних основ інноваційних педагогічних моделей навчання супроводжується або введенням нових принципів навчання, або вони набувають нового наповнення.

Зважаючи на те, що одним із пріоритетів сучасної освіти України, наголошених Національною доктриною розвитку освіти, є впровадження інформаційних технологій [31, С. 139], то для того, щоб застосування цих технологій приводило до бажаних результатів, викладач, використовуючи їх у процесі навчання, має керуватися дидактичними принципами, демонструючи вміння відшукати та розробити раціональні способи їх реалізації.

Ураховуючи існування великої кількості дидактичних принципів навчання, зосередимо свою увагу саме на тих, які при застосуванні інформаційних технологій у навчально-виховному процесі набувають нового наповнення.

До них відносимо:

1. *Принцип наочності* - один із перших принципів дидактики. Я. Коменський сформулював «золоте правило», яке проголошувало: «Нічого немає в інтелекті, чого не було б у відчуттях». Цей принцип у процесі навчання реалізується переважно за допомогою використання наочних засобів. Від функції наочності і поставлених на уроці цілей навчання і завдань залежить вибір виду наочності.

Слід пам'ятати, що *принцип наочності* - передбачає не тільки ілюстративність, а й можливість образного подання предметів, явищ, закономірностей, які не можна побачити в реальному житті; він лежить н основі створення мультимедійних засобів навчання, через котрі у процесі отримання знань інтенсифікуються такі психологічні структури, як відчуття, сприйняття, спостереження, увага, мислення, пам'ять, підвищуючи рівень сформованості позитивної мотивації, пізнавальної активності та якості знань завдяки здатності інформаційних технологій реалізовувати майже всі види вербальної та невербальної наочності, «візуалізувати ті знання людини, для яких ще не знайдено текстового опису, або ті, що потребують вищих ступенів абстракції» [31, С. 129].

2. *Принцип активності та самостійності*. Як зазначає В. Лозова [25], активізація пізнавальної діяльності вимагає застосування різних методів, засобів, форм навчання, які спонукають особистість до виявлення активності. Для цього

потрібна така організація процесу пізнання, у якій об'єкт пізнання був би включеним у сферу діяльності школяра, і діалектична взаємодія між ними створювала б передумови виявлення активності особистості. Активність передбачає потяг до знань, включення провідних мотивів, які характеризують пізнавальну діяльність, єдність мислення та діяльності. Рівень активності визначає ставлення учня до пізнавального процесу та його готовність здійснювати її.

Метою застосування в навчальному процесі принципу активності та самостійності є приведення студента стан готовності, прагнення до самостійної діяльності, яка спрямована на засвоєння індивідом досвіду, накопиченого людством, знань і засобів діяльності [44].

Принцип самостійності й активності учнів у процесі навчання, що реалізується при застосуванні довідкового апарату інформаційних технологій завдяки розширенню можливостей для самостійної роботи, виробленню правильної методики організуючої стратегії, створенню умов для індивідуального просування і випередження вивчення програмного матеріалу, є запорукою самоосвіти, самовдосконалення, саморозвитку, вміння визначити шляхи пізнавальної діяльності тощо («в умовах процесу навчання за допомогою інформаційних технологій принцип активності трансформується в *принцип інтепактивності*» [29]).

3. *Принцип науковості* означає опору на науку як джерело знань, яке включає до змісту відповідного предмета систему фактів, понять, законів тощо. Реалізація принципу проявляється у відборі навчального матеріалу та методів навчання.

Принцип науковості, в основі якого знаходиться сама природа інформаційних технологій, що дозволяє актуалізувати можливості, які надають інформаційні технології щодо реалізації змістовної компоненти освіти і полягає в покращенні способів презентації дидактичних матеріалів, їх структуруванні з урахуванням рівнів складності засвоєння, оптимізації їх підбору, який спирається на міжпредметні зв'язки, а також за рахунок підвищення ефективності керування процесом набуття і засвоєння знань. Цей принцип доцільно розглядати в єдності з вимогою доступності, яку слід розуміти не як легкість для засвоєння, а як міру посильної трудності [25].

4. *Принцип доступності та посильності.* Зміст цього принципу зводиться до того, що вивчений матеріал за ступенем складності повинен бути досяжним, але потребує певних зусиль для його засвоєння.

Основою внутрішніх збуджуючих мотивів пізнавальної діяльності, які є рушійною силою навчання, є посильність висунутих перед студентами труднощів, а надлишкові труднощі не приводять до успіху, відповідно відсутність успіху знищує інтерес до навчання і викликає втрату впевненості в собі.

5. *Принцип усвідомлення та міцності знань* проголошує такий рівень їх засвоєння, коли вони стають здобутком студентів, тобто можуть використовуватися ними як у навчальних, так і практичних цілях.

Принцип міцності тісно пов'язаний з іншими принципами. Знання будуть міцними, якщо у сприйманні братимуть участь різні органи відчуття, якщо знання студент сприйматиме свідомо; думки працюватимуть активно; якщо матеріал буде зрозумілий, викликатиме посильні труднощі, які стимулюватимуть роботу думки; знання набуватимуться систематично, послідовно та складатимуться в певну систему.

Реалізація принципу міцності знань пов'язана із законами пам'яті й техніками запам'ятовування.

Принцип усвідомлення та міцності засвоєння знань, умінь та навичок студентів завдяки використанню інформаційних технологій набуває нового наповнення, у якому на перший план виходить практичне спрямування набутих знань, умінь, навичок (вироблення діяльнісних компетенцій) та усвідомлений підхід до їх отримання, засвоєння, систематизації та узагальнення завдяки здійсненню постійного зворотного зв'язку, негайної діагностики та корекції виконання завдань.

Суттєвим фактором впливу на усвідомленість та міцність знань і умінь студентів є систематичний контроль результатів

навчання, об'єднаний з оцінюванням навчальних досягнень. Тому важливу роль відіграє принцип систематичності та послідовності.

6. *Принцип систематичності та послідовності* виражає логіку навчального предмета, згідно з якою в кожному предметі є система взаємопов'язаних понять, які впливають одне з одного.

Він виявляється в інтеграції класичних методик із новими інформаційними технологіями і втілюється завдяки інформативності електронних засобів навчального призначення, забезпечуючи використання раніше засвоєного матеріалу як опори для систематичного, послідовного отримання нових знань і є основою в організації контролю та самоконтролю при застосуванні тестово- контролюючих комп'ютерних програм, що обумовлює єдність форм і засобів навчання.

7. *Принцип проблемності навчання*, покладений в основу розробки електронних засобів навчального призначення, створює ситуацію пошуку, творчості, зацікавленості в навчанні, що сприяє розвитку мислення студентів.

8. *Принцип виховання в процесі навчання* здійснюється через зміст навчального матеріалу, ставлення до повідомлених знань, характер стосунків між учасниками навчального процесу, види діяльності, до яких залучаються студенти шляхом застосування певних методів навчання та виховання, та переходить у *принцип єдності освітньої виховної та розвивальної функцій навчання*, який забезпечується самою роботою з інформаційними

технологіями і залежить від правильного підбору дидактичного наповнення комп'ютерних навчальних програм, в основу котрих закладена реалізація триєдиної цілі навчання.

9. *Принцип системності* спирається на необхідність сформувати у студентів систему знань, що, у свою чергу, передбачає цілеспрямоване впорядкування знань і вмінь тих, хто навчається. Тобто процес формування системних знань (за Л. Зоріною) передбачає необхідність організації спеціальної діяльності студентів у процесі учіння з перетворення (перебудови) лінійних зв'язків (змістовно-логічних) у нелінійні, об'ємні (змістовно-функціональні) – системні.

У більшості випадків для систематизації знань використовують алгоритми, таблиці, сгруктурно-логічні схеми, графіки, схеми-опори, які дозволяють розкрити послідовність у формуванні понять, показати логіко-генетичний зв'язок між ними, залучити учнів до самостійної діяльності з їх заповнення. Уміння працювати з інформаційними технологіями дозволяє полегшити цей процес.

Крім того, принцип системності, на думку С. Одегової [32], дозволяє розглядати заняття, що проектується:

- ✓ як елемент загальної системи навчання, коли визначаються його мета і завдання;
- ✓ як єдине ціле, що складається з безлічі компонентів процесу навчання (викладач, студент, навчально-

інформаційний засіб, навчальний матеріал) і різноманіття зв'язків, що їх з'єднують, які визначають функціональне взаємодію цих компонентів.

10. *Принцип індивідуалізації та диференціації* забезпечується врахуванням вікових психофізіологічних відмінностей студентів, їх інтересів, здібностей на основі індивідуального підходу та моніторингу навчальних досягнень із метою максимального розвитку позитивних і подолання негативних індивідуальних особливостей, забезпеченні на цій основі підвищення якості їх навчальної роботи, усебічного розвитку. Саме технічні можливості інформаційних технологій (вибір індивідуального темпу роботи, варіанту завдань за складністю, різноманітні форми подання навчального матеріалу тощо) створюють умови для реалізації цього принципу.

11. *Принцип оптимізації* (за Ю. Бабанським) передбачає вибір викладачем такої методики навчання, яка дозволяла б на основі всебічного врахування закономірностей навчання, його принципів, сучасних форм і методів, а також урахування особливостей системи освітньої галузі досягти найкращого результату в навчанні (якісних знань, розвитку пізнавальних процесів та особистісних утворень, виховання особистості). Якомога краще оптимізувати навчально-виховний процес дозволяє розумне і вмотивоване використання інформаційних технологій як однієї з форм його організації завдяки створенню сприятливих

навчально-матеріальних, гігієнічних, психологічних та естетичних умов для навчання.

Г. Дегярьова, проаналізувавши традиційні дидактичні принципи навчання, висвітлює їх нове наповнення завдяки використанню інформаційних технологій у навчально-виховному процесі [14]:

– *принцип науковості* в нових умовах дозволяє актуалізувати змістовний компонент освіти, спираючись на фундаментальні та гуманітаризаційні можливості інформаційних технологій;

– *принцип доступності* виявляється в урахуванні індивідуального рівня навченості студента та його особистих навичок роботи з комп'ютером;

– *принцип наочності*, що покладений в основу створення мультимедійних засобів навчання, інтенсифікує процес отримання знань завдяки здатності інформаційних технологій реалізовувати майже всі види вербальної та невербальної наочності;

– *принцип проблемності*, покладений в основу комп'ютерних навчальних програм, сприяє розвитку мислительних структур студентів, спонукає до творчого пошуку;

– *принцип системності* забезпечується використанням ІКТ на всіх етапах навчання;

– *принцип систематичності і послідовності* реалізується завдяки довідковості, інформативності електронних засобів

навчального призначення, забезпечуючи використання раніше засвоєного матеріалу як опори для систематичного, послідовного отримання нових знань;

– *принцип самостійності й активності* студентів виявляється в розширенні можливостей для самостійної роботи і передбачає значну активність студента на заняттях з використанням ІКТ, вміння орієнтуватися в потоці інформації, самостійне мислення, вироблення вмінь планувати індивідуальну траєкторію навчального процесу, які надають інформаційні технології;

– *принцип індивідуалізації та диференціації* орієнтований на вікові особливості, рівень знань, інтересів, ступінь підготовленості до сприйняття, забезпечується завдяки технічним та дидактичним можливостям інформаційних технологій і визначає методику роботи з різними віковими категоріями студентів;

– *у принципі усвідомлення та міцності засвоєння знань, умінь та навичок студентів* завдяки використанню інформаційних технологій пріоритетного значення набуває практичне усвідомлення здобуття і застосування знань, умінь, навичок;

– *принцип єдності освітньої, виховної та розвивальної функцій навчання* вимагає від викладача правильного підбору дидактичного наповнення комп'ютерних навчальних програм;

– *принцип оптимізації* реалізується через створення сприятливих навчально-матеріальних, гігієнічних, психологічних

і естетичних умов для навчання при вмотивованому використанні інформаційних технологій.

За В. Магойченковим [28] до них можна віднести:

✓ *принцип інтеграції традиційних і нових інформаційних технологій*, який має бути спрямованим на реалізацію сучасних педагогічних і психологічних підходів, на мінливу філософію парадигми самоосвіти, пріоритетним у формуванні компонентів навчальної діяльності із застосуванням комп'ютерів стає принцип інтеграції. Він передбачає встановлення викладачем інтегральних зв'язків, які дозволяють яскравіше представити характеристику предмета, показати взаємозв'язок між змістом окремих предметних освітніх розділів і модулів, між предметним навчанням і загальною інформаційною підготовкою студентів. Встановлення зв'язку дозволяє органічно включати комп'ютер у навчальний процес, поєднувати традиційні та комп'ютерні методи навчання, створювати особливе інформаційне педагогічне середовище, що сприяє інтенсифікації освітнього процесу;

✓ *принцип адекватного відображення*, який передбачає узгодження змістовного й методичного наповнення дидактичних традиційних і нових інформаційних технологій, що дозволяє забезпечити єдність форм і засобів навчання.

До них можна додати ще один принцип, сформульований А. Верланем, Н. Тверезовською [8, С. 130]:

✓ *принцип комунікації (когнітивності)* - полягає в діалозі «комп'ютер - студент», що виглядає як обмін інформацією за закладеним алгоритмом і передбачає наявність необхідних інформаційних повідомлень, довідок, правил, визначень, підказок із певної дисципліни.

Оскільки навчальне заняття знаходиться в постійному розвитку та видозмінюється залежно від зовнішніх і внутрішніх умов, тому при його конструюванні С. Одегова [32] наголошує на необхідності врахування *принципу розвитку*, який повинен давати можливість постійного розширення й оновлення системи завдань заняття та засобів їх досягнення.

Крім того, оскільки розробка дидактичного забезпечення навчального процесу є одним з актуальних напрямів інформатизації системи освіти, то, перш за все, у ній повинно враховуватися постійне збільшення обсягу знань з усіх дисциплін, ускладнення змісту матеріалу, адаптивність до особистісних особливостей студентів, комплексність процесу навчання, що викликає необхідність використання для розробки навчально-методичних матеріалів комп'ютерних і телекомунікаційних засобів та технологій. На їх основі можливе створення інтерактивних, мультимедійних навчально-методичних комплексів, що включають електронні навчальні посібники, тестові завдання, практичні тренажери, довідкову систему. До складу навчально-методичного комплексу можуть входити й освітні ресурси

віддаленого доступу, електронні та друковані навчальні й навчально-методичні видання, аудіо- та відео- додатки.

Розробка електронних ресурсів пов'язана з новими дидактичними принципами, що здійснюють вплив на підготовку, подання та відображення навчальної інформації [9; 15; 40], а саме:

✓ *принципом розподілу навчального матеріалу*, який відображає можливість розміщення та представлення навчальної інформації в локальному та мережному варіантах, що дозволяє забезпечити оперативний доступ до ресурсів, науковий обмін ресурсами та можливість здійснення спільних освітніх програм. Крім того, розподіл навчального матеріалу з різних носіїв дозволяє тим, хто навчається, зробити вибір найбільш звичної форми подання інформації, що відповідає їх індивідуальним особливостям;

✓ *принципом інтерактивності навчального матеріалу*, що базується на активному використанні при створенні електронного освітнього ресурсу гіпертекстової технології представлення навчальної інформації і дозволяє організовувати багаторівневу структуру з безліччю гіперпосилань для забезпечення зв'язку. Інтерактивність створює можливість здійснювати багаторазове звернення до матеріалу, який вивчається, форм контролю, що, безперечно, забезпечує активну участь студентів у навчальному процесі, більш міцне засвоєння знань і закріплення їх в уміннях;

✓ *принципом мультимедійного представлення навчального матеріалу*, який полягає у використанні технологій мультимедіа для представлення навчального матеріалу.

Дійсно, сучасне навчання вже важко уявити без мультимедійних технологій, що дозволяють поєднувати текст, графіку, відео- й аудіо- записи, і тим самим розширювати сферу застосування комп'ютера в навчальному процесі [15]. Таке об'єднання засобів забезпечує включення образного мислення й наочне, глибоке та цілісне сприйняття матеріалу, що також впливає на засвоєння й закріплення отриманих знань.

Сучасні електронні видання наділені колосальними можливостями, і їх використання в навчальному процесі є виправданим. Однак повноцінне їх застосування завжди вимагає серйозного опрацювання проблеми взаємодії людини з комп'ютером, вивчення механізмів впливу інформаційних технологій на психологічний стан і механізми кореляції стану при неоптимальному використанні психофізіологічних можливостей студентів.

Отже, *навчання з використанням ІКТ здійснюється на основі оновленої системи дидактичних принципів*, що відображають основні вимоги до організації освітнього процесу (принципів науковості; доступності; наочності; проблемності; системності; систематичності і послідовності; самостійності й активності; індивідуалізації та диференціації; усвідомлення та міцності

засвоєння знань, умінь та навичок студентів; єдності освітньої, виховної та розвивальної функцій навчання; оптимізації) та *новітніх принципів, що виникли завдяки використанню ІКТ в освітньому процесі* (принципи розподілу освітніх ресурсів, зокрема навчального матеріалу, авторської участі в навчальному процесі; інтерактивності; комунікації (когнітивності); інтеграції традиційних і нових інформаційних технологій; принцип адекватного відображення; мультимедійного представлення навчальної інформації).

5. Особливості організації заняття за допомогою інформаційно-комунікативних технологій

Вивчення дисциплін у педагогічних ВНЗ на сучасному етапі передбачає втілення у освітній процес таких педагогічних підходів:

- особистісно-орієнтованого (урахування індивідуальних характеристик особистості студента);
- аксіологічного (цілісне, особистісно-значиме відношення до інформації, знанням, комунікації в системі професійно-педагогічної взаємодії);
- комунікативно-діяльнісного (вивчення мови як засобу спілкування; сукупність форм, способів, засобів та результатів творчої діяльності людини з перетворення навколишньої дійсності,

в основі якої лежить особистісна активність, яка призводить до конкретного результату (продукту діяльності)).

Використання інформаційних технологій на заняттях вимагає від викладача ретельної підготовки, досконалого володіння високим рівнем інформаційно-комунікативної культури, вміння доносити цю культуру та передавати знання та навички студентам.

Викладач повинен використовувати сучасне мультимедійне обладнання для перегляду різної візуальної інформації: відео, фото, картинки, анімацію тощо; використовувати можливість виходу в глобальну мережу Інтернет; створювати власні розробки за допомогою стандартного програмного забезпечення.

Виходячи з доцільності, формуються підходи до організації занять із використанням інформаційних технологій: актуальність набирає використання мультимедійного проектора, мультимедійної дошки для демонстрації при поясненні нового матеріалу, показу моделей, презентацій.

Що таке мультимедійний комплекс і які переваги його використання?

Мультимедійний комплекс (ММК) — це інтерактивна дошка + персональний комп'ютер + мультимедійний проектор.

Такий комплекс поєднує в собі всі переваги сучасних комп'ютерних технологій і виводить процес навчання на якісно новий рівень. Викладач отримує можливість повністю керувати

будь-якою комп'ютерною демонстрацією – виводити на екран дошки картинки, карти, схеми, створювати й переміщати об'єкти, запускати відео й інтерактивні анімації, виділяти важливі моменти кольоровими позначками, працювати з різноманітними комп'ютерними програмами. І все це безпосередньо з дошки, не втрачаючи візуального контакту з аудиторією і не прив'язуючись до свого комп'ютера.

Інтерактивна дошка — це жива взаємодія викладача й студентів, управління процесом обміну інформацією між ними. На ній відбивається не тільки те, що відбувається в комп'ютері, а й вона надає можливість вносити виправлення й корективи, робити кольорові позначки й коментарі, зберігати матеріали уроку для подальшого використання й редагування. До комп'ютера і, як наслідок, до інтерактивної дошки можна підключити мікроскоп, web-камеру, цифровий фотоапарат або відеокамеру. І з усіма цими відображеними матеріалами можна продуктивно працювати прямо під час заняття.

Основні способи використання інтерактивної дошки це: можливість робити позначки й записи поверх виведених на екран зображень; групові форми роботи; спільна робота над документами, таблицями або зображеннями; конференц-зв'язок; управління комп'ютером без використання самого комп'ютера (управління через інтерактивну дошку); зміна тексту у виведених на екрані документах, використовуючи віртуальну клавіатуру;

зміна будь-яких документів або зображень на екрані, використання будь-яких позначок; демонстрація роботи одного студента всім іншим студентам групи; демонстрація навчальних відеороликів; створення малюнків на інтерактивній дошці без використання комп'ютерної миші; створення малюнків, схем і карт під час проведення заняття, які можна використати на наступних заняттях, що заощаджує час на занятті; при відповідному програмному забезпеченні викладач може вивести на екран інтерактивної дошки зображення з монітора будь-якого студента; робота в Інтернет-середовищі.

Отже, *можна виділити такі переваги інтерактивної дошки* [16]:

- дозволяє пояснювати новий матеріал з центру аудиторії, працювати у великій аудиторії;
- заохочує імпровізацію та гнучкість, дозволяючи малювати і робити записи поверх будь-яких формул, схем, ілюстрацій, записів тощо;
- дозволяє зберігати й роздруковувати зображення на дошці, включаючи будь-які записи, зроблені під час заняття, не витрачаючи при цьому багато часу і сил, спрощуючи перевірку засвоєння матеріалу;
- стимулює викладачів до пошуку нових підходів у навчанні, стимулює їх професійне зростання;

- надає більше можливостей для організації колективної роботи, дозволяє використовувати різні стилі навчання.

У табл. 1 наведена стисла інформація, що стосується використання можливостей програмно-апаратних засобів інтерактивної дошки на заняттях [33, С. 128-130], яка дозволить викладачам реалізувати на практиці нові ідеї, пов'язані з використання цього засобу і розробити більш ефективні методики її застосування в навчальному процесі.

Таблиця 1.

Можливості програмно-апаратних засобів інтерактивної дошки

Можливості інтерактивної дошки	Застосування цих можливостей у навчанні
Колір	Колір можна використовувати, щоб привернути увагу до незвичайної інформації, позначити зв'язок між ідеями, схемами, малюнками, формулами, які в цей момент демонструються на інтерактивній дошці, зображувати різні процеси (наприклад, передавання інформації) тощо.
Замітки на екрані	Це дуже корисно для додавання інформації, питань, формулювання проблем і нових ідей до тексту, діаграм або малюнок, поданих на екрані. Замітки можна зберегти, переглянути й роздрукувати
Додавання звуку й відеокліпів	Це може значно покращити наочність навчальної інформації та її сприйняття на занятті. Технологія також дозволяє фіксувати зображення з відеокліпів і відображати їх як статистичні картинки для подальшого обговорення або зберігати як замітки
Перетягування інформації	Це дозволяє студентам групувати інформацію, створювати схеми, визначати переваги й недоліки, схожість і відмінності й робити помітки на картинках, діаграмах, на зображеному на екрані обладнання тощо

Продовження таблиці 1

<p>Виділення елементів на зображенні</p>	<p>Текст, діаграми й картинки можуть бути виділені на дошці, що дозволяє викладчу та студентам фокусувати увагу на окремих аспектах зображуваного. Є можливість згорнути частину екрану, а потім, коли потрібно, розкрити. Це може знадобитися, коли студентам необхідно зосередитися лише на частині тексту або картинки.</p> <p>Деякі програмні засоби інтерактивної дошки включають у себе трафарети, які можна використовувати для того, щоб звернути увагу студентів на певну область. Іноді програмні засоби наділені можливістю підсвічування, яку можна використовувати як засіб виділення певних аспектів заняття</p>
<p>Вирізати/вставити</p>	<p>Частини зображення можна вирізати або вставити або стерти з екрану, скопіювати і вставити, відмінити або повторити дію.</p>
<p>Сторінки, що перегортаються</p>	<p>Ці сторінки можна перегортати назад і вперед, дозволяючи викладачеві переходити на різні частини заняття або переглядати деякі частини, які декілька студентів або вся група не змогла зрозуміти. Сторінки можна переглядати в будь-якому порядку; і малюнки, і текст можна перетягувати з однієї сторінки на іншу. Можна також робити посилання між сторінками таким чином, щоб викладач мав можливість переходити від загальних понять до конкретних, а потім до аналізу і співставленню</p>
<p>Розбиття екрану на частини</p>	<p>Викладач може розділяти екран і дисплей одразу на дві частини. Це може бути корисно, коли йде вивчення процесу змінення чогось або відбувається співставлення певних процесів</p>
<p>Обертання об'єктів</p>	<p>Це дозволить змінювати розташування об'єктів, щоб студенти бачили симетрію, обертання та інші зміни</p>
<p>Підключення до цифрового мікроскопу до екрану</p>	<p>Це дозволяє вивчати й обговорювати мікроскопічні зображення (наприклад, мікросхеми)</p>

Технологію використання мультимедійного комплексу можна розглядати як пояснювально-ілюстративний метод навчання, основним призначенням якого є організація засвоєння студентами інформації шляхом повідомлення навчального

матеріалу й забезпечення його успішного сприйняття, що підсилюється при підключенні зорової пам'яті.

Грамотне застосування сучасних інформаційних технологій на заняттях дозволяє зробити їх цікавими та яскравими, живими й динамічними. Дидактичним матеріалам, створеним за допомогою комп'ютера, притаманні привабливість і гнучкість. Викладчеві необхідно пам'ятати, що *дидактичний матеріал, представлений у комп'ютерному варіанті, має вирішувати кілька завдань:*

- підвищувати продуктивність праці викладача та студентів на занятті;
- збільшувати обсяг використання наочності на занятті;
- заощаджувати час викладача при підготовці до заняття;
- показувати високий рівень інформаційно-комунікативної культури.

При підготовці до заняття з використанням ІКТ викладач за допомогою комп'ютера може здійснювати пошук достовірної та актуальної інформації, створювати різний дидактичний матеріал (тести, картки, самостійні та контрольні роботи тощо), а також комп'ютерні презентації-лекції.

Спираючись на дидактичні, психологічні, гігієнічні вимоги до заняття, викладач створює програму управління діяльністю студентів, тобто проектує заняття. В основі проекту лежить теоретична проробка, що базується на точній інформації.

В. Гузеєв [2, С. 122 – 125] виділяє такі етапи проектування заняття:

На першому етапі визначається роль заняття у структурі вивчення теми. Із ролі заняття випливають його цілі. Важливий момент - виділення провідної мети, що визначає всю логіку майбутнього заняття. Цілі повинні бути конкретними, чітко сформульованими, спрямованими на просування студента сходами від знання через розуміння до творчої діяльності, а потім до рівня розвитку особистості, на якому формуються особистісні якості студента і відбувається його розвиток, зміна його ставлення до світу, оточення й до себе.

Необхідно звернути увагу на те, що метою є кінцевий результат даного заняття, якого прагне досягти викладач, у той час як завдання навчання – це етапи робіт, що виконуються, дії, які здійснюються для досягнення поставленої мети.

Потрібно зрозуміти і сформулювати, які завдання ми висуваємо перед студентами, які навички плануємо в них сформулювати і чого хочемо навчити на даному конкретному занятті, враховуючи визначену раніше цільову (вікову) групу. Ще раз наголошуємо, що визначення початкових умінь дозволить уточнити систему завдань і при необхідності організувати попереднє повторення на занятті. У підсумку визначається дидактична основа головного елементу заняття, націленого на вирішення провідної мети.

При проектуванні змістовного наповнення заняття слід визначити: що необхідно розповісти студентам, що вони вивчать самостійно, які необхідно поставити запитання, які завдання запропонувати на різних етапах діяльності для колективної, групової, індивідуальної роботи, які завдання дати на тривалі терміни, як контролювати успішність процесу.

Критерії роботи зі змістом заняття:

- практична значущість;
- доступність понять, обсяг матеріалу;
- емоційна значущість фактів та ідей;
- несуперечливість фактів та ідей, проблемність.

Наступний етап передбачає обдумування організаційної схеми заняття, відбір форм, засобів навчання, прийомів педагогічної техніки.

Спочатку необхідно вибрати методи навчання, відібрати відповідні організаційні форми навчання.

Ще одним з етапів проектування заняття є *визначення домашнього завдання*.

Так, коли студенти набувають навичок роботи в програмі PowerPoint, викладач отримує можливість урізноманітнити форми домашнього завдання, доручаючи студентам самостійну підготовку презентацій.

Викладач повинен розуміти, що робота з презентаціями може здійснюватися на різних етапах заняття:

- як форма перевірки домашнього завдання;
- як спосіб створення проблемної ситуації;
- як спосіб пояснення нового матеріалу;
- як форма закріплення вивченого;
- як спосіб перевірки знань у процесі заняття.

Останній етап пов'язаний з іміджем заняття: зміни в інтер'єрі навчального приміщення, музичний супровід заняття, зовнішній вигляд викладача тощо.

Необхідно розуміти, які існують педагогічні програмні засоби і для чого вони створені. Слід звернути увагу на те, що *всю сукупність педагогічних програмних засобів можна розділити на:*

1. електронні підручники, енциклопедії, бази даних – набори даних (текстових, графічних, звукових, відео) і засобів для перегляду або прослуховування цих даних, об'єднаних смисловими зв'язками;
2. програми, що моделюють процес або явище;
3. контролюючі програми;
4. програми-тренажери, які зазвичай контролюють правильність відповіді і час, витрачений студентом;
5. розвивальні ігри;
6. навчальні програми та навчальні ігрові програми;
7. ресурси глобальної мережі Інтернет: усілякі банки знань, сайти, бібліотеки, різноманітні тематичні сайти.

Кінцевим результатом проектування є пакет документів, який містить схему заняття й додаткові модулі, у яких розміщено все змістовне наповнення.

Із метою контролю та перевірки знань студентів укладаються різнорівневі тестові завдання, що допомагають виявити рівень засвоєння виучуваного матеріалу.

6. Проведення заняття за допомогою ресурсів мережі Інтернет

Розвиток Інтернету та його національних та регіональних сегментів перетворює мережу сьогодні в одне з основних джерел інформації, у тому числі й навчальної. Ресурси мережі Інтернет у навчальному процесі можна використовувати [16]:

- ✓ для включення автентичних матеріалів мережі (текстових, звукових) у зміст заняття;

- ✓ для самостійного пошуку інформації студентами в межах роботи над проектом;

- ✓ для систематичного вивчення певного курсу дистанційно під керівництвом викладача.

Визначимо основні мотиви використання Інтернету студентами:

- ✓ отримання інформації;

- ✓ доступ до інформації, не відображеної у традиційних джерелах;

- ✓ постійне оновлення даних, можливість віртуальних подорожей по музеях, бібліотеках, містах, інших країнах;
- ✓ участь у навчальних мережних проєктах та інтерактивний режим спілкування.

Робота студентів з використанням ресурсів мережі Інтернет може бути організована таким чином [16]:

- ✓ фронтально (віртуальні подорожі, глобальний мережний проєкт);
- ✓ індивідуально (пошук, відбір та аналіз навчальної інформації);
- ✓ у групах (виконання загального навчального проєкту);
- ✓ робота в малих групах поза класом.

У структурі заняття можуть бути відображені всі компоненти й ланки процесу навчання, а також обов'язкове чередування видів діяльності:

- ✓ повторення навчального матеріалу;
- ✓ формування знань, умінь, навичок (усвідомлення та осмислення блоку навчальної інформації, закріплення навчального матеріалу);
- ✓ застосування навчального матеріалу на практиці, передбачуваний аналіз інформації та створення власного інтелектуального продукту;
- ✓ контроль рівня засвоєння матеріалу.

Безсумнівно, що і для цієї структури заняття можливі варіанти і модифікації. Вибір оптимальних організаційних форм і методів залишається за викладачем.

Основна мета заняття з використанням ресурсів мережі Інтернет відповідає триєдиний дидактичній мети заняття:

Освітній аспект: сприйняття студентами навчального матеріалу, осмислювання зв'язків і відносин в об'єктах вивчення.

Розвивальний аспект: розвиток пізнавального інтересу у студентів, уміння узагальнювати, аналізувати, порівнювати, активізація творчої діяльності студентів.

Виховний аспект: виховання наукового світогляду, вміння чітко організувати самостійну та групову роботу, виховання почуття товариства, взаємодопомоги.

Методика проведення заняття з використанням ресурсів мережі Інтернет на занятті ґрунтується на можливості застосовувати такі методичні прийоми [16]:

1. *Використання ресурсів Мережі викладачам:* дослідження сайтів з тематики, що цікавить, публікація авторських матеріалів у Мережі;
2. *Використання ресурсів Мережі студентами:* при вивченні текстового матеріалу і пошукових інструментів on-line;
3. *Контроль знань:* тести з самоперевірки; мережні конкурси, олімпіади, вікторини.

Методика реалізації навчальної ситуації використання на занятті ресурсів мережі Інтернет полягає в тому, що вона здійснюється відповідно до розробленого конспекту заняття і включає в себе таку послідовність кроків [16]:

1. Постановку перед студентами навчального завдання (знайти в мережі Інтернет необхідну інформацію, оцінити її та проаналізувати).

2. Повідомлення порядку роботи:

- зайти за заданою адресою на відповідний сайт;
- увести в пошукову систему запит;
- вибрати із запропонованих статей ті статті, у яких розкривається сутність матеріалу, що ми шукаємо;
- виписати основні пункти.

3. Повідомлення регламенту роботи.

4. Надання студентам індивідуальної підтримки у процесі їх самостійної роботи.

5. Повідомлення студентам порядку або схеми представлення результатів роботи.

6. Створення ситуації затребуваності результатів пошукової діяльності на наступних етапах заняття (наприклад, результати пошуку використовуються при виконанні наступного завдання).

7. Аналіз заняття з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Аналіз будь-якого заняття являє собою комплексний підхід, у якому психологічний, педагогічний, змістовний, методичний і предметний аспекти тісно взаємопов'язані.

При аналізі заняття багато в чому залежить від обраної викладачем методики, тому необхідно, у першу чергу, оцінити обґрунтованість і правильність відбору методів, прийомів, засобів навчання, їх відповідності змісту навчального матеріалу, поставленим цілям заняття, навчальним можливостям класу, відповідність методичного апарату уроку кожному його етапу і завданням активізації студентів [37].

Робота й поведінка студентів на занятті також є важливими складовими комплексного аналізу заняття із застосуванням ІКТ. При оцінці необхідно визначити, як використання комп'ютерної техніки відбивається на активності студентів, їх працездатності на різних етапах заняття, як реалізується самостійна діяльність, чи виникає можливість реалізації особистісно зорієнтованого підходу в навчанні.

Особлива увага на занятті із застосуванням інформаційних технологій повинна приділятися здоров'язберігаючим технологіям. При аналізі необхідно враховувати дотримання як технічних, санітарно-гігієнічних, так і ергономічних вимог до заняття.

Проведення фізкультхвилинок, зарядки для очей на таких заняттях обов'язкові.

Вплив використання ІКТ на результативність навчання безпосередньо пов'язаний з оцінкою ступеня навчального (чому і в якій мірі навчилися), виховного (що і в якій мірі сприяло виховання студентів під час заняття), розвивального (що і в якій мірі сприяло їх розвитку) впливів проведеного заняття. Необхідно проаналізувати і те, як використання техніки сприяло ефективному закріпленню матеріалу й оперативного контролю знань учнів і, як наслідок, підвищення якості навчання.

Виходячи з вищесказаного, О. Жукова, Н. Кузнецова [18; 24; 37] запропонували для проведення аналізу та оцінки заняття із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій таку схему:

По-перше, аналізуються методи діяльності викладача та студента на всіх етапах заняття, на яких використовуються ІКТ.

По-друге, аналізується діяльність викладача за такими критеріями:

1. Методика використання ІКТ на різних етапах заняття:

- застосовується адаптована методика використання засобів ІКТ;
- застосовується авторська методика використання засобів ІКТ;
- використовуються електронні освітні ресурси як джерело додаткової інформації з предмета.

2. Обґрунтованість методів використання засобів ІКТ:

– обрані методи використання засобів ІКТ служать активізації пізнавальної діяльності студентів;

– обрані методи використання засобів ІКТ сприяють вирішенню дидактичних завдань заняття.

3. ІКТ використовуються не як мета, а як ще один педагогічний інструмент, що сприяє досягненню мети заняття.

4. Організація студентів при роботі з використанням ІКТ:

– використання засобів ІКТ підвищує ефективність навчальної діяльності студентів;

– ІКТ використовуються як спосіб самоорганізації праці та самоосвіти студентів, як спосіб розширення зони індивідуальної активності студентів;

– ІКТ розширюють зони індивідуальної активності студентів;

– ІКТ дають можливість реалізації особистісно зорієнтованого підходу в навчанні.

5. Дотримання санітарно-гігієнічних вимог:

– дотримуються технічні вимоги до проведення заняття з використанням комп'ютера,

– дотримуються ергономічні вимоги до проведення заняття в комп'ютерному класі.

6. Вплив використання ІКТ на результативність навчання:

– використання засобів ІКТ сприяє досягненню всіх цілей заняття;

– використання засобів ІКТ сприяє ефективному закріпленню матеріалу;

– використання засобів ІКТ сприяє оперативному контролю знань студентів і підвищенню якості навчання.

7. Оцінювання роботи студентів на занятті.

8. Домашнє завдання.

По-третє, на основі проведеного аналізу, даються рекомендації й рецензія на заняття:

– виконання плану заняття;

– досягнення цілей заняття;

– як застосування ІКТ сприяє підвищенню ефективності та якості навчання;

– загальний висновок про урок.

Необхідно відзначити, що систематичний аналіз навчальних занять, проведених із застосуванням ІКТ, та оформлення матеріалу у вигляді методичних рекомендацій, дозволяє розробити загальну методику використання інформаційних технологій у навчальному процесі.

Список використаних джерел

1. Берека В. Є. Професійна підготовка працівників дошкільної освіти: організаційно-педагогічний аспект : навч. посіб. для студентів ВНЗ / В. Є. Берека, Л. С. Пісоцька. – Хмельницький: Цюпак, 2014. – 191 с.
2. Бершадский М. Е. Дидактические и психологические основания образовательной технологии. / М. Бершадский, В. Гузев. – Москва : Центр «Педагогический поиск», 2003. – С. 122 – 125.
3. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія / Г. В. Беленька. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 320 с.
4. Биков В. Ю. Ключові чинники та сучасні інструменти розвитку системи освіти [Електронний ресурс] / В. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання: елект. наук.фахове вид. / Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України ; гол. ред.: В. Ю. Биков. – 2007. – № 2. – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em15/emg.html>. – Назва з екрана.
5. Биков В. Ю. Розвиток поняттєво-термінологічного апарату комп'ютерно орієнтованих систем навчання і освіти. / В. Биков // Інформаційно-комунікаційні технології у середній і вищій

- школі : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ізмаїл, 27 – 29 травня 2004 року). – Київ-Ізмаїл, 2004. – С. 19 – 22.
6. Богатырь Б. Н. Система образования России как объект информатизации : школа-семинар «Создание единого информационного пространства системы образования». / Б. Н. Богатырь. – Москва, 1998. – 37 с.
 7. Бондар А. З історії розвитку дошкільного виховання / А. Бондар // Дошкільне виховання. – 1966. – № 11. – С. 9 – 12.
 8. Верлань А. Ф. Дидактичні принципи в умовах традиційного і комп'ютерного навчання. / А. Верлань, Н. Тверезовська // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 3. – С. 126–132.
 9. Вымятнин В. М. Принципы и технологии создания электронных учебников / В. Вымятнин, В. Демкин. – Томск : ИДО ТГУ, 2002. –
 10. Мультимедиа курсы: методология и технология разработки / В. М. Вымятнин, В. П. Демкин, Г. В. Можаяева, Т. В. Руденко // Открытое и дистанционное образование. – 2002. – № 3 (7). – С. 34 – 61.
 11. Гендина Н. И. Информационная культура и информационное образование / Н. И. Гендина // Информационное общество: культурологические аспекты и проблемы. – Краснодар, Новороссийск, 1997. – С. 103.
 12. Формирование информационной культуры личности: теоретическое обоснование и моделирование содержания

- учебной дисциплины. / Н. И. Гендина, Н. И. Колкова, Г. А. Стародубцева, Ю. В. Уленко. – Москва : Межрег. центр библиотеч. сотруд., 2006. – 512 с.
13. Горохова Л. И. Применение цифровых образовательных ресурсов. Фестиваль педагогических идей 2006-2007 [Электронный ресурс] / Л. Горохова. – Режим доступа: http://festival.1septemter.ru/index.php?numb_artic=411543. – Назва з екрана.
14. Гостевич Т. В. Информационные технологии в системе управления качеством высшего образования / Т. В. Гостевич // Проблемы качества образования в Беларуси и России в контексте интеграционных процессов : сб. науч. трудов / сост. и ред М. И. Вишневский, В. В. Мосолов. – Могилев : УО «МГУ им. А. А. Кулешова», 2009. – Ч. 2. – С. 192 – 201.
15. Дегтярьова Г. А. Нове наповнення дидактичних принципів навчання у процесі гуманізації освіти засобами інформаційних технологій при проектуванні комп'ютерно-орієнтованих систем навчання / Г. Дегтярьова / Вісник Черкаського університету. Сер. : Педагогічні науки. – Вип. 112. – Черкаси, 2007. – С. 71 – 75.
16. Демкин В. П. Технологии дистанционного обучения / В. Демкин, Г. Можяева. – Томск : Том. ун-та, 2003. – 106 с.
17. Дидактические модели проведения уроков с применением ИКТ. / [Электронный ресурс] – Режим доступа:

https://ido.tsu.ru/files/pub2005/2005_2_Demkin_Mojaeva_Rudenko.pdf. – Назва з екрана.

18. Жалдак М. І. Педагогічний потенціал комп'ютерно – орієнтованих систем навчання / М. І. Жалдак // Комп'ютерно – орієнтовані системи навчання : зб. наук праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. – Вип. 7. – С. 3 –16.
19. Жукова Е. Л. Элементы анализа учебных занятий с применением информационных технологий [Электронный ресурс] / Е. Жукова – Режим доступа: <http://ito.edu.rU/2006/Rostov/V/V-0-10.html>. – Назва з екрана.
20. Про дошкільну освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III (із змінами № 911-VIII від 24.12.2015). – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>. – Назва з екрана.
21. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 4 лютого 1998 р. № 75/98-ВР // Голос України – 1998. – № 65 (1815). – 7 квітня. – С. 10 – 12.
22. Информационные и коммуникационные технологии в образовании : [учебно-методическое пособие] / И. В. Роберт, С. В. Панюкова, А. А. Кузнецова, А. Ю. Кравцова; [под ред. И. В. Роберт]. – М. : Дрофа, 2008. – 312.
23. Копылов В. А. Ещё раз о термине «информатизация» // НТИ. Сер.1 – 1994, – № 8, – С. 4–7.],

24. Макарова Н. Информатика: учебник / под ред. Н. В. Макаровой. – Москва : Финансы и статистика, 2000. – 768 с.
25. Кравченко Є. Г. Інформаційно-комунікативна складова фахової компетентності вчителя-мовника / Кравченко Є. Г. // Наукова скарбниця освіти Донеччини науково-метод. ж-л. – Донецьк : Донецький післядипл.пед. освіти, 2009. – № 1. – С. 40 – 43.
26. Кузнецова Н. М. Анализ урока с применением информационно-коммуникационных технологий / [Электронный ресурс] / Н. Кузнецова / Режим доступа : <http://letopisi.ru/index.php/>. – Назва з екрана.
27. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб.для студ. пед. навч. закл. / В. Лозова, Г. Троцко. – Харків : ХДПУ ім. Г. С. Сковороди, 1997. – 338 с.
28. Лау. Х. Руководство по информационной грамотности для образования на протяжении всей жизни [Электронный ресурс] / Х. Лау ; под науч.ред. А. В. Федорова. – Москва : МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. – Режим достуту : <http://www.ifap.ru/library/book101.pdf>. – Назва з екрана.
29. Ломов Б. Т. Методологические и теоретические проблемы психологии. – Москва, 1984. – 444 с.
30. Магойченков В. И. Некоторые подходы к формированию компьютерной поддержки самостоятельных форм обучения

[Електронний ресурс] / В. Магойченков – Режим доступу : <file:///D:/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/I-1-730.html> – Назва з екрана.

31. Маткова М. В. Основные требования к обучающему диагностирующему комплексу на базе информационных технологий [Електронний ресурс] / М. Маткова. – Режим доступу : <http://ito.edu.ru/2003/II/2/html>. – Назва з екрана.
32. Морзе Н. В. Система методичної підготовки вчителя інформатики в педагогічному університеті : дис. ... д-ра пед. наук / Н. В. Морзе. – Київ, 2003. – 649 с.
33. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // II Всеукраїнський з'їзд працівників освіти (Київ, 7-8 жовтня 2001 р.). – Київ, 2001. – С. 137 – 155.
34. Одегова С. П. Этапы конструирования урока с использованием ресурсов медиатеки [Електронний ресурс] / С. Одегова. – Режим доступу: www.mec.tgl.ru/pages/etape.doc. – Назва з екрана.
35. Панюкова С. В. Использование информационных и коммуникационных технологий в образовании : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / С. В. Панюкова. – Москва : Академия, 2010. – 224 с.
36. Полякова Т. А. Формирование информационной культуры специалиста высшего профессионального образования как

- социально-педагогическая технология : автореф. дис. ... канд.пед.наук / Т. А. Полякова. – Москва : МГУК, 1999. – 25 с.
37. Ракитов А. И. Философия компьютерной революции / А. И. Ракитов. – Москва : Политиздат, 1991. – 286 с.
38. Рамський Ю. С. Інформаційне суспільство. Інформатизація освіти / Ю. С. Рамський // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : [зб. наук. праць] / редкол. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2003. – Вип. 7. – С. 16 – 28.
39. Рекомендации по оценке эффективности использования средств ИКТ на уроке [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.nmcedu.ru/ikt/ur-1 . – Назва з екрана.
40. Роберт И. В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы; перспективы использования / И. В. Роберт. – Москва : Школа–Пресс, 1994. – 205 с.
41. Роберт И. В. Основные направления научных исследований в области информатизации профессионального образования / И. В. Роберт, В. А. Поляков. – Москва : Образование и информатика, 2004. – 68 с.
42. Руденко Т. В. Дидактические функции и возможности применения информационно-коммуникационных технологий в образовании [Электронный ресурс] : учебно-метод. комплекс / Т. В. Руденко. – Томск, 2006. – Режим доступа: http://ido.tsu.ru/other_res/ep/ikt_umk/. – Назва з екрана.

43. Садовская В. С. Основы коммуникативной культуры / В. С. Садовская, В. А. Ремизов; [общ. ред. Ремизова В. А.] – Москва: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2011. – 206 с.
44. Сарновська С. О. Сучасна соціальна комунікативна культура (філософсько-методологічний аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. / С. О. Сарновська ; Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. – Київ, 2000. – 18 с.
45. Толковый словарь терминов понятийного аппарата информатизации образования. – М. : ИИО РАО, 2006. – 40 с.
46. Шарко В. Д. Сучасний урок фізики : технологічний аспект : посіб. для вчителів і студ. / В. Д. Шарко. – Київ, 2005. – 220 с.

ДОДАТКИ

Анкета

*для визначення рівня сформованості
інформаційно-комунікативної культури*

1. Як для себе Ви розумієте фразу: «Хто володіє інформацією, той керує світом»? Якщо у Вас є власний варіант - запропонуйте його.

а) Людина, що володіє інформацією, в процесі перетворюючої діяльності, може поліпшити навколишній світ.

б) Людина, що володіє інформацією, більш вільний у виборі шляху досягнення особистісно-значущих цілей.

в) Людина, що володіє інформацією, стає могутнішою по відношенню до оточуючих його людей, які не володіють цією інформацією.

г) Уміння здобувати інформацію визначає долю людини.

д) Інформація - це і добро і зло, і наш світ залежить від того, в чії руки вона попаде.

2. Яке значення інформації у Вашому житті? Я намагаюся:

а) Свідомо регулювати потоки інформації, які мене оточують, вибираючи тільки ті, які мені потрібні.

б) Спрямовувати на себе більше інформації, щоб нічого не пропустити.

в) Обмежувати кількість інформації, використовуючи тільки головне.

3. На Ваш погляд, у процесі навчання ставиться чи викладачем завдання навчити студентів працювати з різними видами інформації?

А) Так, ставиться, Б) Скоріш ставиться. В) Сумніваюся. Г) Скоріш не ставиться. Д) Ні, не ставиться.

4. Чи є вміння збору, зберігання, обробки, аналізу, транслявання, ефективної взаємодії в ході роботи з інформацією змістовною характеристикою інформаційно-комунікативної культури?

А) Так, є. Б) Скоріш є. В) Сумніваюся. Г) Скоріше не є. Д) Ні, не є.

6. Якими джерелами інформації Ви користуєтеся частіше?

- а) Інтернет.
- б) Література на паперових носіях.
- в) Електронні підручники та електронна література.
- г) Газети та журнали.
- д) Телебачення.
- е) Друзі і знайомі.

7. Вкажіть найбільш прийнятні для Вас способи передачі (трансляції) інформації?

- а) Сказати особисто при зустрічі.
- б) Передати по телефону через розмову.
- в) Передати по телефону у вигляді SMS.
- г) Електронна пошта.
- д) Передати у вигляді електронного файлу через знімні носії.

8. Виберіть твердження, яке найбільш підходить для Вас:

- а) Я завжди можу знайти ту інформацію, яка мені потрібна.
- б) Не завжди можу знайти потрібну для мене інформацію.
- в) Практично ніколи самостійно не можу знайти потрібну для мене інформацію.

9. Час пошуку значимої для Вас інформації?

- а) Одна година.
- б) Кілька годин.
- в) Один день.
- г) Кілька днів.
- д) Місяць і більше.

10. З якими проблемами Вам доводиться стикатися в процесі роботи з інформацією? Розставте значимість окремих пунктів балами від 1 до 7. Можна привласнювати одну ступінь важливості

не більше ніж двом проблемам. Якщо, на Ваш погляд, існують інші проблеми, вкажіть.

- а) Не вдається скористатися послугами технічних засобів для виконання операцій над інформацією.
- б) Складність відбору даних з потоку соціокультурної, професійно орієнтованої інформації.
- в) Багато часу займають процеси обробки інформації.
- г) Важко підібрати відповідні джерела інформації.
- д) Складність в розумінні текстів наукової літератури.
- е) Інформація дорога.
- ж) Труднощі в інтерпретації текстів.

11. Як ви думаєте, які основні причини нерозуміння інформації? Розставте значимість окремих пунктів балами від 1 до 7. Можна привласнювати одну ступінь важливості не більше ніж двох причин. Якщо, на Ваш погляд, існують інші причини, то вкажіть їх.

- а) Не зрозуміла мова тексту (складна термінологія).
- б) Інформація для Вас не значима.
- в) У Вас особиста антипатія до того, хто «говорить».
- г) Занадто великий обсяг інформації.
- д) Ви погано себе почуваєте.
- е) Інформація суперечить Вашому соціально-практичного досвіду.
- ж) Інформація не відповідає Вашій майбутній професії.

12. Інформацію в якому вигляді Ви сприймаєте краще?

- а) Візуальну інформацію.
- б) аудіальну інформацію.
- в) кінестетичну інформацію.

13. Чи вмієте Ви аналізувати отриману інформацію і висловлювати власну думку стосовно неї?

- а) Так, вмію.
- б) Складнощі виникають з аналізом в рідкісних випадках, наприклад, коли інформація не сприймається (тобто не зрозуміла).
- в) Здійснюю поверхневий аналіз.
- г) Труднощі в процесі аналітичної роботи з текстом.

д) Ні, не вмію.

14. Оцініть свій рівень вміння працювати на персональному комп'ютері за допомогою сучасного програмного забезпечення.

- а) Високий,
- б) Вищий за середній.
- в) Середній.
- г) Нижчий за середній.
- д) Низький.

15. До якої категорії Ви себе відносите:

- а) Досвідчений користувач персонального комп'ютера.
- б) Користувач, що вміє інформацію створювати, зберігати і обробляти.
- в) Є потреба в інформаційно-технічному супроводі.
- г) Користувач-початківець персонального комп'ютера.
- д) Людина, яка не володіє навичками роботи з ПК.

16. Що, на Ваш погляд, є найбільшою загрозою при роботі з інформацією? Дайте рейтингову оцінку: 1 – найбільш значимий фактор, 6 – найменш значимий.

- а) Розголошення конфіденційної інформації.
- б) Видалення і спотворення чужої інформації, тобто здійснення несанкціонованого доступу.
- в) Викрадення чужої інформації.
- г) Використання інформації як шантаж або погроз.
- д) Розробка та розповсюдження комп'ютерних вірусів.
- е) Хакерська діяльність.

17. Чи впливають технічні засоби навчання та ПК на здоров'я?

- а) Впливають позитивно.
- б) Впливають негативно.
- в) Негативний вплив мінімальний, що не приводить до погіршення загального стану здоров'я.
- г) Залежить від дотримання заходів безпеки при роботі з технічними засобами навчання і з комп'ютером.

д) Не мають жодного впливу на здоров'я людини.

18. Які на Ваш погляд чинники сприяють підвищенню рівня інформаційно-комунікативної культури? Розставте значимість окремих пунктів балами від 1 до 7. Можна привласнювати одну ступінь важливості не більше ніж двом факторам. Якщо, на Ваш погляд, існують інші фактори, то вкажіть їх.

а) Вивчення теоретичних питань, пов'язаних з інформаційними технологіями і процесами комунікації.

б) Практичні заняття, спрямовані на формування навичок самостійної роботи за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

в) Практичні заняття, спрямовані на вирішення проблемних питань і знаходження нестандартних рішень в інформаційно-комунікативній сфері.

г) Бажання та активна участь студента в процесі формування інформаційно-комунікативної культури.

д) Рівень інформаційно-комунікативної культури викладача.

е) Регулярність і системність спеціально-організованих занять.

ж) Технічна база прогресу формування інформаційно-комунікативної культури.

з) Інші фактори (вкажіть).

19. Чи потребуєте Ви зовнішньої допомоги з боку викладачів в процесі формування інформаційно-комунікативних навичок?

а) Ні, не маю потреби.

б) У дуже крайніх випадках.

в) Вважаю, що організовані цілеспрямовані заняття під керівництвом викладача принесуть велику користь, ніж самостійні дії на шляху формування інформаційно-комунікативних навичок.

г) Потребую, але хотів би при цьому проявляти самостійність.

д) Так, потребую.